

ГРОМАДСЬКИЙ ВІСТНИК

Український двотижневник (Hromadsky Vistnyk).

Адреса управи часопису: Прага III., Šefikova ul. 4, III p. — Ціна одного примірника 3 Кч. Опівістки по 5 Кч. на один петитовий рядок
 Передплата: В Ч. С. Р. 1/2 річно 30 Кч., річно 50 Кч. — В Німеччині 1/2 річно 30 м., річно 50 м. — В Австрії 1/2 річно 200 Кр.
 річно 500 Кр. — В зраках лат. Унії 1/2 річно 5 фр., річно 10 фр. — В Америкі 1/2 річ. 1 дол., річно 2 дол.

НЕМИНУЧІСТЬ.

25 вересня студент Федак стріляв у Львові на „начальника“ держави Пилсудського і вояводу Грабоўського.

„За все те, що з нами виробляють“ — буцім то сказав Федак при арешті. Ми не можемо торкатись політичних обставин, в яких живе український народ в Галичині: Польські змагання до денационалізації й фізичного знищення 10 мільйонного населення української території у всіх перед очима. Переслідуючи цю благородну мету, „французи сходу“ витворили на захопленій українській землі умови, які важко собі навіть уявити.

Європейський культурний бабдужник не повірить, що для 10 мільйонів українців не дозволяється мати своєї школи, університету. Ні однієї вищої школи! Це в XX віці, в Європейській республіці, а не австрійській деспотії. По людському, так треба українцям 10 вищих шкіл, їм же не дають ні однієї. „Культурний“ польський уряд, аби зробити „некультурний“ український народ так само „культурним“ як польський, не пускає його в вищу школу. Розумна людина! Але український народ хоче бути справді культурним; не так, як поляки, а як значайні народи Європи. А тому, українська жупильність бореться за вищу освіту. Бореться двома засобами: висилан молодіж за кордон — в одній Чехії в до 700 студентів — та організує таємно вищі університетські курси в краю, у Львові.

Ніби в темну епоху лютого дикунства: нижком люди збираються для науки. І де? В Галичині! На порозі середньої Європи. Університет в катакомбах! Як колись польські таємні школи в Познані і в Росії. Поляки поставили все тепер на „європейський“ штаб: хай українці йдуть в таємний університет, а тому що це „злочин“, то карай їх! І колись люди вдумались в що польську „культурність“, колиб покуштувати таємного ходження на університет, то зрозумілиб, чому студент Федак піняв руку. Кула на духа не прощатесь! „Культурні“ поляки виглядають галантно, вбиваючи українську культуру; польська шляхта виглядає культурно, не допускаючи українських дітей до науки; і тільки Українці виглядають „некультурно“, обороняючи своє право на існування, на світло життя!

В Львівській події „Начальник держави“ Пилсудський, бувавший соціаліст, і „приятель“ українських інтернованих, персоналізує сучасну Польщу, Польщу шляхти, ксьондзів, поліції і середньовічних „культурних“ традицій.

Студент Федак персоналізує розп'ятого на польській хобилі українського „таємного“ студента, селянина, роїтника, інтелігента. З одного боку — влада, а з другою повна безборонність, і жалі і біль насильованих. Зігнулись ці дві силі: формально перемогла польська держава: вона роздавила українського студента.

Ну і щож далі?

Так таки буде переможено 10 мільйонів і перетворить в Галичину, Холмщину, Волинь в „благонядіючу“ частину Польщі?

А хвба за плечима знасильованих не стоїть ще 30 мільйонів, які теж бачають скалати своє слово польській шляхті? В наш час не можна відновляти традиції інквізиції!

Не можна бавитись в таємні університети!

Бо в ще й інші „таємні“ університети, в яких викладаються лекції боротьби за свободу. Не фізіологія, а гарматна справа, не теоретична, а прикладна хемія і т. и.

На польській лекції національної патології українці змушені будуть відповісти лекціями залізної терапії.

Український народ дав уже в 17 столітті відповіді на лекції. Не варто їх забувати!

При світлі вистрелу Федака в темній ночі польської реакції вже видно, як на обрії замилотіли чорні сілуети верхаїнів.

Перед українським населенням Галичини, Холмщини, Волині стелить поляки фатальний шлях і штовхають до ірландизації відносин. Вони це виробляють перед очима інтернованих тисяч українців. Дають блискучі докази „союзних“ відносин і „приятельських“ намірів, користуючись хвилиною українсько-російської збройничости.

Але чи гарантовані вони в тому, що українсько-російська ворожнеча не мине і український народ не забезпечить собі спокій на Сході Європи?

А щож тоді?

А що як Росія й Україна розв'яжуть свою історичну задачу закріплення своєї могутности і авторитету союзом перед очима аухвалих кондотієрів? Український і руський народ не дозволить нікому спекулювати на своїх непороуміннях. Поляки мусять це зрозуміти!

Фіктивні зобов'язання від загнаних лихоліттям українських невілників — це не значить взяти собі на послуги всю силу українського народу. Далеко ні!

Зобов'язання невілників — це епізод лихоліття, а не політика українського народу. І це найкраще показує вистрел Федака, один з епізодів героїчної боротьби українського народу проти польської шляхти. І ніщо не підверне наш народ з історичного шляху.

Перед Польшою вже стоїть задача зібратись в етнографічні межі, з яких вона політично не вийде вже ніколи. А коли захоче жити й розвиватись, то змушена буде прохатись у федерацію до України, Росії, до Білоросії, або до всіх разом. Люде не оминуть своєї долі яку їм призначує їх число, що збільшується невинно і вимагає більш справедливого ронтажування по землі.

Не омине своєї долі й Польща, перед котрою стоять український, білоруський і московський народ. Сьогоднішні злочинства польської шляхти утруднюють становиче всього польського народу, який мусять повести великі жертви, щоб добитись від сусід людського признання.

Вистрел Федака є нагадом польському народові, щоб він завчасу згаменуєся. Український народ застерігає ним Польщу перед грішнями для неї наслідками божевільної політики її сучасних монополістів.

ПОЛЬСЬКА ГАКАТА.

По цілому ряду причин нам зручніше говорити про Галицьку Україну, котру поляки назвали Малопольська, особно, а про українські та білоруські провінції б. Росії так само окремо. Почнемо з першої.

На основі мандату Найвищої Ради мирової конференції з дня 25 червня 1919 року Галицька Україна що

займає терену в 55.000 км.², а має населення 5.449.000 душ, в тім числі 74,4% українців, 12,3% жидів і 12,1% поляків, віддана в тимчасову окупацію новонародженій Польській республіці. Східна Галичина юридично досі (а пишуться ці рядки у пересію 1921 року) лежить за межами Річі Посполитої Польської Мая рачію проф. Буяк, котрого уважають за творця польської земельної реформи, який як міністер рільництва сам підписав земельні закони, коли в 1921 р. писав: „Відомо, що для умовин (warunków) Східної Малополющі той земельний закон не-приложимий (nie padaje sie) і зрештою його примінення там булоб противне міжнароднім постановам“ *) До Сх. Галичини одначе приміняється все законодавство і всі розпорядження а Варшаві, якими зроблено продажу поміщицької землі в руки селян залежною від дозволу Варшавського центрального колонізаційного уряду. Цим розпорядком нарушила польська влада конституційні права населення Східної Галичини „про свободне набування нерухомостей (арт. 6, основ. держ. законів з дня 21./12. 1867 В. з. д. Австрії ч.: 142). Законом „про організацію державних колонізаційних урядів“ з дня 6 липня 1920 р. — В. З. П. Р. ч.: 70 поз. 461 і законом „про виконання земельної реформи“ з дня 15 липня 1920 р. — В. З. П. Р. ч.: 70, поз. 462, польська влада сцентралізувала у Варшаві дозволи на оборот всею вивласненою поміщицькою землею, яка творить земельний фонд. З цього фонду дозволялось набувати землю лишев полякам, переважно виключаним в поза меж Східної Галичини. Українське населення цілком усунуто під купівлі поміщицької землі у Східній Галичині.

Опанування оборотом поміщицької землі на українських етнографічних теренах приступила польська влада і до того, аби також опанувати оборотом і селянської землі. Колишні австрійські комісії для обороту ґрунтами при повітових і краєвих судах Галичини, які стояли на стороні цілоти селянських господарств, оберігаючи їх перед скинкою великої власности або спекулянтів, — австр. ціс. розпорядок з дня 9 серпня 1915 р. В. з. д. Ч: 234 — перетворила варшавська влада на основі закону з дня 6 липня 1920 р. в комісії оборони польського стану посідання, змінюючи протизаконно їх склад і компетенції і при помочі їх недопускав, щоб польсько-селянська земля переходила в руки українського без і малоземельного селянина. Така чисельна практика комісій в Яворові, Богородчанах, Камінці Струмилівій, Товмачі і ин. Рішення цих комісій є обов'язковими для повітових судів і без згоди комісій не може бути переведена інтабуляція закупленої землі. Загалом, нікому не вільно набувати землю без дозволу уряду. А польський уряд дав дозвіл на купівлю землі тільки полякам...

По офіційній статистиці вже в 1902 р. було в Сх. Галичині 421.545, або 79,8% економічно несаможиттєвих господарств, а котрих група від 1/2 до 2 гек. начислювала — 42,6%, а група від 2 до 5 гек. — 37,2%. Крім того у Східній Галичині налічувалося біля 80.000 родин сільського безземельного промтаріату. От же рабом у Східній Галичині було 502.000 родин, які мали потребу в наділенню землею. Розуміється від 1902 року, за останні двадцять літ, число без і малоземельних господарств стало ще більшим і не буде помилкою коли лічити їх понад 600 тис! Цілий ряд навіть польських економістів констатував, коли треба лишев сконстатувати і те ні до чого не зобов'язує, що земельного запасу в Східній Галичині не вистарчає, аби халупничі, карлуваті та малоземельні місцеві селянські господарства зробити економічно самостійними. Напр. познанський проф. Тадей Бжескі, виголошувач, що в Галичині стан земельної справи найбільш загострений, пише, що коли братись до скріплення галицьких господарств, то, по залишенню поміщикам що найменше по 60 гек. на родину, (по закону попередньому власникові лишавсьхся дивлячись по місцевості від 60 та й до 180 гект.) через надмір несаможиттєвих господарств, у Східній

Галичині не вистарчає свого запасу землі аж мільон гектарів!).

Не дивлячись на те все польський уряд глухий на стогін поверх 600 тисяч місцевих українських родин що, складають 3 мільони душ хліборобів, глухий до їхньої потреби в розширенню земельних наділів: Східня Українська Галичина колонізується привезенням з заходу польським „хлопом“. Так робить польська влада, так-бо по Гумловичу і повинна робити влада утворена в інтересах раси побідника...

З початком політичного буття Річі Посполитої, як окремої держави, в першу чергу підпали польський колонізаційні Коломийський, Рогатинський, Калушський, Чортківський, Мостиський та Рава - Руський повіти. Для об'єктивної оцінки колонізаційної політики зробимо декілька білянів: земельних лишів поверх 100 гект. з одного боку, кількості безземельних і малоземельних селян з другого *).

Коломийський повіт займає 79.971 гек., або майже 800 км.². На 1 км.² припадає 156 жителів, від чого по густоті населення з усіх повітів Східної Галичини стоїть на третім місці. По урядових статистичних даних в ньому живе:

греко-католиків (українців) . . .	77.300 душ, або 61,5%
римокатоликів (поляків)	22.200 „ „ 17,8%
жидів	23.900 „ „ 19,1%
інших	1.700 „ „ 1,5%
Разом	124.900 душ, або 100%

Отже коли українців 61,9%, а поляків лише 17,8%, національна при належність терену ясна і справедливи розподіл земель мусів би бути, коли не між сумнієм селянством, як то зроблено на Україні, а також земельним законом на Бесарабії, то вже нехай би пропорціонально між заселяючих повіт українських та польських селян...

Селянські землі займають 57.338 гек., або 61,7% повіта належачи до 14.023 господарів селян. Пересічний наділ одного селянина 4,08 гек. По забезпеченности землею селянські господарства виглядають так:

ГРУППИ:	Кількість господар.	%	ГРУППИ:	Кількість господар.	%
До 0,2 гек.	1.291	9,1	До 10 — 20 гек	272	1,6
„ 0,5 — 1 гек	2.516	17,9	„ 20 — 50 „	72	0,5
„ 1 — 2 „	4.363	31,0	„ 50 — 100 „	27	0,2
„ 2 — 5 „	4.519	32,0	„ 100 і більше	74	0,6
„ 5 — 10 „	994	7,1	Разом	14.078	100.

Як бачимо таких, ще мають саму хату (халупничів) по повіту 9,1%, дворів власного малоземелля, від 0,5 до 2 гек., — 48,9%, а що 32% (група від 2 до 5 гек.) відносного малоземелля. Голод значить земельний в Коломийським повіті захоплює 90% (12.659) дворів. А яка площа землі після земельного закону могла бути до розподілу?

Двірські поміщицькі землі займають 22.633 гек., або 28,3% загальної площі повіту належачи 55 табулярним власникам: 40 християнам, і жидам та 4 юридичним осо-

*) „Materiały statystyczne do sprawy rolnej“. — Wyd. „Sprawy rolnej“. Tom I. Warszawa 1920, стр. 28, ма 4.

*) Користуємось цифровим матеріалом з праць: „Podrecznik statystyki Galicyi“ d-ра Тадея Пліхта, т. IX/2. Lwow 1918, Własność tabularna w Galicyi według stanu z koncem 1914, „Wład. stat. — d-ра Яна Рутковського, т. XXV/2. Lwow 1916; нарешті d-ра Станіслава Камінці і d-ра Марціна Надобитця. „Najważniejsze wyniki spisu ludności według stanu z dnia“ 31. grudnia 1916; Wład. stat. T. XXIV/1. Lwow. 1911 р. Lwow.

*) Франс уяк „Uwagi krytyczne o naszej reformie rolnej“. Warszawa 1921.

бам. Земельна площа одного обшарника пересічно — 411,5 гек.

На кінець 1912 року дівські (поміщицькі) землі коломийського повіту по угодках розподілялися так:

1. Рілля	12.061 гек.
2. Сінокоси	1.529 "
3. Огороди	151 "
4. Пасовище	1.149 "
5. Ліси	7.646 "
6. Підбудівельні ґрунти	43 "
7. Неурожайні землі	12 "
8. Вищих ґрунтів	40 "
Разом	22.633 гек.

Як що зважимо, що ліси, озера, стави та підбудівельні і вищі ґрунти при одводі селянських наділів не входять в лічбу, то поземельний фонд повіту складуть: рілля, сінокоси, огороди та пасовища, загальною площею в 14.892 гек. На цей простір мають право: 51 приватних дотеперішних власників і 12.689 місцевих сільських нуждарів.

Приймів, що за дотеперішними власниками лишилися пересічно по 100 гек. (арт. 6 закону з 10/7 1919 р.) землі. Тоді заберуть вони 5.100 гек. — а для безземельних малоземельних селян осталося би 9.792 гек.

На землю в повіті вже 12.689 місцевих карлуватих селянських господарств. Тим часом повітовий фонд в 9.792 гек. може цілком задовольнити наділом саму тільки найбільшу категорію парцельових господарств, котрих налічується 1.291 родин. Для знищення малоземелья у останніх 11.398 господарств тубольського селянства, землі на місці не має, їм треба, або виїхати з села до города на фабрики, завод та промисли, — але українських майже нема, а на польських не вистарчає праці і для польських робітників, та українців туди і принципово не приймають, — або емігрувати за океан, до Америки. Отже за цих крайніх обставин земельна політика Польщі не тільки нічого не дає місцевому українському селянству, а на землю на якій споконвіку це селянство прикладає свої робочі руки, з Західної Польщі спроваджує селян польської національності, мазурів. Таким чином від місцевих українських селян на завжди віднято і землю, і разом з тим заробіток, бо поміщицькі маєтки перестали існувати.

Земельний бізнес по Чортківському повіту дав власникові від попередніх власників землі 17.003 гек., — якою площею можна би забезпечити халушників і малоземельних до 1 гек. котрих в повіті налічується 1730 родин. Після цього бли 2732 марлуватих господарств (1—2 гек.), а також група (в 2—5 гек.) малоземельних, яких було 3621, а разом понерх 6000 господарств з'являлось би незадоволених землею. І от, не даючи ні ступня землі місцевому українському селянству, в Чортківщину направлялися та й доси переселяються для колонізації привласнених поміщицьких земель польські селяне, мазури.

Підляши подібний земельний бізнес по Раво-Руським повіті побачимо, що могло би піти селянству в наділ 19134 гек. і вистарчило би на задоволення земельного голоду ґруні від 0—1 гек., в якій налічувалося 2094 господарств. Після чого, ще лишалось би без збільшення земельної площі: група від 1—2 гек., в якій налічувалося 3327 господарств і група 2—5 гек. в кількості 6675. І тут не даючи ані ступня землі українському нужденному селянству, спроваджують на парцельову землю польських мазурів.

По Мостиському повіті по бізнесу з'являлось в наділ селянам 21.682 гек., чигали ось які різничі господарства:

від 0—0,5 гек.	1125 господарств.
" 0,5—1 гек.	1756 "
" 1—2 "	3125 "
" 2—5 "	4791 "

і розуміється чигали марно, бо на однічні українські землі спроваджено мазурів.

Нарешті по Рогатинському повіті після поаіставлення попередньому табулярному власникові приділеної законом (100 гек.) норми могло би піти для забезпечення місцевих селян 20496 гек. На цей фонд мали би природне право місцеві українські селяне з таким забезпеченням землею, а само:

від 0—0,5 гек.	1216 господарств.
" 0,5—1 "	2459 "
" 1—2 "	4263 "
" 2—5 "	5429 "

і давши їм ті 20496 гек., всеби не хватило для поширення наділів аж 10 тис. місцевих родин. Не хватило кобиб а поза повіту нікого з приходків не був призначений. І отже в Рогатинському повіті селяни тубольді усунути від права купити суміжно землю, яку вони за діда-прадіда обробляли. На тую землю спроваджено польських селян, мазурів.

Не станемо перебарать повіт за повітом. Картина була б все так. Приступасмо до підсумку.

Розпочаши новочасну колонізацію галицько-українських земель з 14 вересня 1919 р. до 30 червня 1920 р. Польща колонізувала в Східній Галичині бли 60000 гек. землі, вводила в межі української Галичини 11937 родин, або коло 60000 душ польських колоністів з етнографічної Польщі. В слідуочім періоді від 1-го липня 1920 р. і по 1 червня 1921 р. процес колонізації пішов ще з більшою силою, і загалом зпочатку і по 1 червня 1921 р. коло 160.000 гек. східної-галицької землі перейшло зі шкодою для місцевого ріллячного населення, до рук привезених з глибини Польщі колоністів. По закінченню 1961 поміщицьким родинам сто гектарових наділів колонізаційний фонд Східної Галичини згідно земельному закону рівняється 703.000 гектарів. Отже-з цього фонду за 1 рік і 9 місяців забрано 160 тис. гек., або 23% земельного фонду.

Польська влада вводить в межі перенаселеної Східної Галичини колоністів з етнографічної Польщі штучно і силоміць змінюючи етнографічний склад Східної Галичини з українського на польський. Коли ніщо не перешкодить Польщі і на далі провадити колонізацію, то за яких 5—6 років і останні 540 тис. гек. привласнених від поміщичих земель будуть власені польськими елементами, а в українську частину Східної Галичини буде вліто понад сто тисяч родин, або до 600 тисяч душ польського етнографічного елемента для зміщення польського стану посідання на кресях". Колонізація Східної Галичини напливовим польським елементом хоч і в таких нечуванім розмірах, не змінить аризу національно-українського характеру того краю. Те має статися поволі. Не шляхом пролетарізації, бо яке може бути спрлетарізуванне, коли в Східній Галичині майже немає жадного промислу, коли в наслідок парцеліції в ній не зостанеться поміщицьких маєтків, одним словом коли голодному не буде жадного заробітку.

Те має статися в наслідок пауперізації. Польські колоністи підперті польським урядом будуть нормально розмножуватися, поширюючи і польське землеволодіння в краю. А в той же час автохтонне трьохмільйонове українське хліборобське населення, по проф. Фулінському — во імя культури польської, яко культури ідеалів недосяжних силоміць уже поставлено перед жарено голодного животіння, дегенерації і повільне вимирання. Вимиранні вони здаватимуть предковичі українські землі „расі переможиці“.

Послідовно вштовхуване з просторів своєї споконвічної батьківщини українське населення, природна річ до польських зайдів не може ставитися дружною. На цім тлі озворушення українського селянства — зачайна річ, ні гамаються, часом висилкою на місця біляшних військових відділів. Слідуоча картинка, а їх би можна було назвати безліч, є типовою ілюстрацією відносин українців до польських приходків. Коли до села Коничани прибули колоністи, то війт (солтис) зажавав приймати прибутих до свого дому, а селяне загрозили, що побють приходків, спаять їх доми і аґране збіжжя. Старшина поладодить

справу м'ярно не мало успіху. Цього роду случаи, кінчає „Kurjer Sodzienny" в N 209 за 1921 р. у східних повітах Королівства не рідкі. „Убємо і спалимо кожного хто з аволоків набуде землю нашого суміжного пана" — от приклад селянських польсько-українських відносин. „Наш нарід, що віками обробляв поміщицькі обшари виключений від закупна їх, скаржиться львівський „Укр. Вістник" в Ч: 78 за 1921 р., і засуджений на це, щоби на своїх дрібних окравках з голоду і нужди вигибати. А за то злітаються а далеких сторін, мов хмиї круки польські кольтоністи, щоби загарбати нашу землю і на ній панувати по своєму. „Як виключний одинокий і при тім безсилий голос, потопающий в морі шовіністичної систопляски, наводимо тут допис а Галиччини у варшавській соціалістичній газеті „Роботник" за 23/4 1921 р. Ч: 105: „Після засади, веденої тільки одним слівним шовінізмом, спроваджується кольтоністів а Заходу, виключаючи місцеве українське населення від спромози набуття землі..."

Безумна пар форс ведена кольтонізація витворює поміж авайдою, а місцевим населенням непроходиму пропасть. Такі перші наслідки дикої кольтонізації веденої і нерозважно і сторонничо. Кольтонізація поглубила прірву, яка відділює український та польський народи... Пр уським и метода ми, закінчується допис, боротися не можемо і це не личить нам, народови, що по віковій неволі, здобув для себе свободу; ми повинні дати її відчуті і другим народам...

О. МИЩОК.

(Кінець буде).

ФАТАЛЬНА ПОМИЛКА РЕВОЛЮЦІЙ.

Революція — вибух окридженого й обуреного до краю почуття. Вона ніколи не робиться по висновках і міркуваннях розуму, а завше приходить в наслідок доведення народного невдоволення до останнього ступня. Коли народ зневірюється в можливості залагодити свої кривди мирним способом, коли вривається його терпець, він дає волю своєму обуренню і незадоволеному бажанню й починає чинити не так, як йому каже розум і міркування, а так, як хоче розлотоване дотогочасними кривдами почуття. Революція — це повинь, що заповнивши звичайне корито річки, виходить а берегів, заливає все, що трапляється на шляху, рве гатки, замулює огороди, зносить хати, худобу, людей і т. п. Це народне нещастя, до якого народ доходить під натиском ничих нещастя в тій хвилі, коли окридження і распач примушують його стихійно шукати чогось „хоч гіршого, ави ничого". Революція не була й не може бути бажаною метою, аве завше є неминучим засобом полагадження тих справ, яких ніщо инше впорядкувати не спроможне. Революція іи двох лих менче, до якого мусить хаятись народ, захищаячи себе від більшого лиха. Джерелом і давчачем революції завше було й є скриджене й обурене почуття. Доки народного обурення не має, до того часу всі міркування про потребу революції ні до чого не доводять. Коли воно є, жадні міркування розуму про небажаність революції, недоцільність її, лютість і т. п., не спивнять її. Вона схоплюється й перекочується через людське життя своїм шляхом, як нестримва повінь: а одним місці руйнує, затоплює, замулює дорогі посіви, а а другим освіжує спраглу землю, накладає шару родючого намулу на пісний ґрунт. В одним місці приносить смерть, а в другим — життя.

Маяючи своїм джерелом невдоволене почуття, революція розвивається лише доти, доки існує обект того невдоволення. Як тільки обект невдоволення зникає, революція вичухає і жадні крики любителів „великих почувань" про поглаблення революції ні до чого тоді вже не доводять.

Вона спадє, як вода в річці після прориву гатки.

Бувши породиллям почуття, революція розвивається не так, як того хотів би розум людський. Вона, як вкинута а берегів вода, авилляє не тільки те, що треба, а й те, чого не треба заливати. Народ, скоштувавши солодоця задоволення наболмого віками почуття, зникає до того, щоби всі авчі свої почуття задовольняти. Не

тільки ті, що були окриджени й ображені віками, а й усі ті, що виникають в процесі революції. Рза вікову справу до волі задоволено одним махом революції на підставі лише почуття, хотіння, — мислить народ — то чому у ничих дрібніших справах не керується законом „так хочеться"? Тому в революційні часи панує скрізь почуття, а не розум. Почуття стає авичайним законом життя. Розум, досвід відсуваються геть на бік, а все робиться по тому, як „хочеться", і як „здається". Розвиваючись і поглаблюючись, революція часто виходить а під впливів й розуму й міркування та майже цілком піддається революційному настрою, революційному почуттю яке стає законом революції. А що менче визнається заходів до того, щоби увести революційне почуття в рамки розумного керування, то більше воно переходить в авичайне виявлення й задоволення інстинктів. Інстинкти є авсімі @ добрі, є й злі. Над богатома інстинктами культура вже давно поставила хреста. При сучасних умовах громадського життя вони тільки шкодять людству. Колиж ті інстинкти підчас революції ствають основою життя, то це тільки руйнує аввольну справу.

Революція, яка церишничною мая боротьбу за авдоволення окридженого почуття, за аввольнення людини а під якогось яря, визнає законом своїм просто „так хочу" сама перетворюється в поневолючий рух. З аввольної боротьби обертається в самозадоволення, потурання інстинктам, окридження й поневолення ничих. Це стає основою тих помилко, які робить кожда революція, а саме насильства над усім, ЩО НЕ ПОДОБАЄТЬСЯ революціонерам, хоч і має велику цінність для людського добра. Найвидатніші революціонери були завше найдужчими гнобителлями ничих. Вони вважали тільки на себе „хочу". Поскілко ж рушійною силою революції є почуття, воно було законом їхніх авчників. Піддаючись своєму почуттю, як закону революції, вони не помічали, що їхне революційне „хочу" не цілком відповідало революційному „хочу" ничих. Слухуючи свого революційного „хочу", як закону революції, вони примушували слухати його і ничих, хоч ті ничі мали зовсім инче „хочу", ніж вони. Це ставало основою величезних помилок усіх революцій.

Видатні революціонери, захоплені тільки своїм особистим революційним почуттям, не мали спромози обективно ставитися, виміряти й рахуватися а революційним почуттям ничих людей та в погодженню з ними находити певні міри того почуття, яке могло-б вважаться законом революції для більшости. Вони завше своє власне особисте почуття вважали законом не тільки для себе, а й для всіх. Тому все, що не погоджувалося а їхній бажанням, поборювали як „незаконне" не революційне й лютю карали. Це стало причиною неоправданих, шкідливих для справи революції й усього поступу людського насильства революційних.

Ми проминаємо прояви того насильства в релігійних революціях, коли авчерашні стратотерпі за право на релігійну вільну думку другого дня після перемоги над старою релігією катували й карали на смерть своїх бувших одиноків за розходження (Кальвін, Савонаролла, Цайнглі і т. п.), а спивнялося тільки на взаємовідносинах між дужчими і слабшими народами в революційних політичного характеру.

Перед нами факт одночасної революції в Росії і на Україні, аввольна боротьба московського й українського народа. Ця боротьба — революція двох народів — поволі перетворилася в поневолю вільною революційною Московщиною вільної революційної України, а павування революційної гнобителки Московщини над революційною поневоленою Україною.

В історії це не перший випадок коли раб, здобувши волю, став гнобителем свого товариша. Так було майже за всіх революцій. Завряче почуття, до якого доглаблювалася революція, завше підлюдувало думі народи авкидаться на слабших, щоби революційно контати їх. Кожем революційний народ, віддаючись почуттю й керуючись тільки інстинктами, доходить до визнання того, що він, як революційний, є найкривчий в світі, а тому мусить всі-

ми керувати, всі мусять брати з нього примір, мусять його слухати і т. п. Це й доводило до того, що революційні народи во ім'я революції силою своєї революційної виснощи амушували сусід коритися їм.

Революційні Асиріяни, скинувши вавилонське ярмо, підбили під себе не тільки Юдею та Фенікію, а й усю Малу Азію та Арабію. Революційні Перси під проводом Кира визволили народи з асирійської язани тільки для того, щоб самим їх опанувати. Революційні Атеви після перемоги над аристократичною Спартою запровадили свою гегемонію над усіма грецькими народами, чого не зробила буда навіть Спарта. Ніхто так мого не приборкував повстань поневоленних народів проти Риму, як провідники римської революції. Повстання повнійського царства найлютіше приборкано революційними полководцями Цезарем та Марієм, а юдейське повстання роздалили римські революціонери Веспасіян та Тит. Самостійність Шотландії й Ірландії скасував не хто инчий, як провідник англійської революції Кромуель. Колиж покрижиджені Шотландії й Ірландії спробували захищатися, Кромуель мого розгромив їх і вперше утворив „Триєдину Англою“, чого раніш не було. Англійські колоністи в Америці муля розпочати в-звольну боротьбу не а ким инчим, як а своєю революційною метрополією. В своїй грамоті до англійського парламенту вони писали, що гадали побачити під визволенних земляків тільки підтримку своїм визвольним змаганням, гадали, що Англійці, які тільки що самі визволилися з королівської неволі, шануватимуть волю вського, а тия більше волю братів своїх за океаном, а замість того бачуть нові утиски і насильства а рук вільного братнього народу. Визвання американських Англійців до братньої о почуття й людської моралі земляків а метрополії нічого не помогло. Довелося брати зброю і аргументувати нею перед революційними братами, що воля повинна належати в-зкому, бо неволя навіть від братнього і революційного народу нікому не бажана.

Все це творилося через те, що революційні народи, звикають за час революції вважати законом своїх чинків почуття, бажання, і піддаються з одного боку думці, що раз вони стали на чолі революції, то вони є народ „вибраний історією для великої місії“, а тому мусять свої порядки ширити скрізь, бо ті порядки найкращі (бо найбільше їм подобаються) і для вського людства найкористивніші (так їм аданься), а а другого — раз усім життям керує почуття то, натурально, що воно відкидає інстинкт звіривної форми боротьби за життя: підбивання під себе других, панування над ними. Раз революція сфера чуття, а не розуму, то натурально в а часі революції панування інстинктів. Як серед звіривих інстинктів боротьби за життя є й інстинкти підбивання під себе других. Живучи почуттям, революційні народи свідомо й несвідомо піддаються впливові цього звіривого інстинкту й накидаються на слабших. Провідники-ж революційних народів магу до контання всіх, для людського ока прикравають „гуманними“, „загально-людськими“ потребами. Революційні переможці кажуть, що вони „повинні“ керувати инчими нерезолюційними народами во ім'я добра вселюдскости, щоб вивести, мовля, всі народи життя в таких формах життя, які здобула революція, які в кращі і т. д. Так казали Атеви, так казали Англійці і Французи; це саме товчуть і московські комуністи.

Вияв і наслідки звіривної жаги в часі революції до панування над инчими особливо видно а факті великої французької революції та російсько-української революції. Для цього наведемо кілька цитат а книжки влібожктивнийшого історика великої французької революції ОЛІРА, визнаного обктивним, як в працях, так і в лівих колах. Коли у Франції сталася революція, пише він, то не одна Франція вільно літхнула; всі сусідні народи затремтіли: Французи завоювали свободу й рівність; вони проповідували загальне братерство. Чи не допоможуть вони й инчим визволитися від тиранів? Під впливом французької революції Бельгійці а 1794 р. повстали проти Австрії і склали Федеральний Акт Бельгійських Злучених Держав. В Страсбурзі абиралися німецькі

патріоти й закликали а своїх газетах на поміч Францію проти своїх гнобителів. Мешканці Савойї гуртувалися в Ліоні, де вони злучилися а французькими національними гвардійцями в так званій „Альбротській Союзі“, задягли трьохколовому кокарду і брали діяльну участь у всіх французьких національних святах. Це була догідна хвиля, щоб скористати а неї. Треба було тільки перейти старі кордони Франції, щоб, як адалося без перешкод дійти до Рейну, до Альпів. Франція без труднощів могла відновити кордони старивної Галії. Се була ярія жирондистів, до цієї цілі йшла політика Дантона. „Спокуса була занадто велика: військo виступило відразу на всіх трьох границях і спочатку скрізь мало успіх.

Монтескью вступив до Савойї а 1800 жовнірами. Сардинське військo відступило, не пробуючи ставити опір. Нарід сходився на зустріч французьким жовнірам, вітав трьохколований прапор, співав а ними марсельзу і радісно садив у кожному селі дерево свободи... Монтескью писав військовому міністрові: „Похід мойого війська, це триофанльний похід... Населення сіл і міст виходить нам на зустріч... До мене вже дійшли чутки про замір запропонувати Франції утворення а Савойї 84 департаменту або республіки під її протекторатом...“¹⁾

Справді швидко було „урочисто проголошено прилучення Савойї до Франції... Так само легко прилучено було Ніцу...“

На берегах Рейну проголошення прав людини понадило мури „подібно звуковій труби Ісуса Навина“. Населення сих областей а давніх часів вгаалося в своїх симпатіях між Германією и Францією.²⁾

Вступавчи в сусідні країни для „допомоги населенню скинути своїх тиранів“, французькі генерали обов'язувалися „до конетства обережно поводитися а населенням“... 30 вересня Французи вступили у Шпаер, а 5 жовтня у Філісбург та Ворис. В накаї своєму військовій Кюстін (Французький командуючий) пригадував своїм жовнірам, щоб вони пам'ятали про поважання до осіб і маєтку мирних громадян! „Француз — писав він — борючись за свободу, в одній руці несе символ миру, а другою забиває меч а груди гнобителів“. Хай же ваша зброя побиває тільки тих воєняк, які захищають рабство. „В Шпаері сталось кілька окремих випадків грабунку. Донідавшись про те, Кюстін авелів, щоб офицера й двох жовнірів, яким доведено, що вони грабували срібло, розстріляти їх власний батальон. Це зробило велике враження: чесність Французів і точність, а якою вони за все платили, прихилили до них населення. Французи взяли велику контрибуцію а курфюрста, шляхти і духовенства; навіпки убогим дали поміч. „Нинішня війна авязав Кюстін — скерована проти уаураторів, а не проти народів. Тягар контрибуції має впасти лише на наших начальників“.³⁾

Війну, як бачимо, розпочато й ведено під кличем „визволення народів“. Розуміється, що сусідні народи повіряли революційному покликowi Французів і прийняли його цілком щиро. Так само, як Українці на початку революції щиро прийняли авязву московських комуністів про права народів — на самоопреділення аж до відділення. „Майнські філософи й письменники кликали його (Кюстін) до себе. Інженір Екемаєр, математик Метерніх, швейцарський історик Йоган Мілер і славетний учений Георг Форстер вели жалку пропаганду на користь Французів. Коли Кюстін а своїм невеликим військом показався на Рейні, Майнц відразу капітулював... Кюстін опозистив горожанам, що вони можуть організувати правительство по своїй волі. Це виклиало справивний ентузіазм. Франкфурт теж отворив свої брами. Скрізь пирилась „відозва до пригнобленої Германії“. Кюстін обцяв боротися лише проти тиранів і упривілейкованих. Він запрошував німецьких жовнірів ставати під французький прапор, бо настала доба братерства і свободи... Управу Майнца відразу перейшла Виконавча Рада з 10 членів. В „Майнській Га-

1) Олар — Велика Французька Революція, переклад Залізняк ст. 221, 222.

2) Ibid стр. 222-223.

3) Ibid 224.

зеті" друкувалися статті, де виквалювано свободу. І тон і стиль тих статей, що до радикальності домагає не уступав тонові найбільш поширених паризьких газет... Маса Майнського населення... любила Французів за їх лагідність, веселість, а особливо за їхню дисципліну. Мешканці Майнцу ще не мали поняття про німецьку батьківщину. (Так само, як на початку революції українська маса не мала поняття про самостійну Україну).

24 лютого р. 1793 в Майнці, Шпаєрі, Вормсі та всіх суміжних округах відбулися загальні вибори утворювання національного Конвенту, який мав рішити долю областей, зайнятих Французами. „Приставайте до Франції“ — казав Форстер, славний німецький учений — до 25-ти мільйонного народу, який має досить сили, щоби як будинки з карт повалити трон і зруйнувати честолюбні замисли тиранів! Проклиньте ся! Наберіться мужності і станьте військами Німцями, братами і приятелями Французів! „Рейнсько-німецький національний Конвент зібрався в Майнці 17 вересня р. 1793“. На другий день він під впливом Форстера проголосив приєднання до Франції цілої країни... *) Так до Франції вільно прилучилася друга революційна країна.

... Так само швидко і ще з більшим блиском завойовано Бельгію. Бельгійські кріпости чекали лише запрошення, щоби піддатися“. Дюмуріє (командуючий французькими військами в Бельгії) обіцяв визволити країну, Бельгійці, що пристрастно чекали свободи, самі відчинили брами. 7 листопада Дюмуріє вступив до Люкса серед окликів: „Хай живе республіка! — Хай живе свобода!“ По невеликій битві при Андерлехті авдася 13 листопада Брюссель, а потім Малін. 2 листопада ціля Бельгії була в руках Дюмуріє. Коли брссельський магістрат привів Дюмуріє ключі міста, він сказав йому: „Громадяне, переховуйте самі Ваші ключі і добре їх переховуйте! Не давайте чужинцям влади над собою: ви не вроджені для рабства. Злучіть ваших громадян з нашими, щоби прогнати Німців. Ми ваші приятелі, ваші брати... „Виборні бельгійської нації вчорно проголосили скасування австрійського дому. Вони величезною більшістю висловилися за повернення Бельгії в свободну державу, заприязнену з Францією, але з власною конституцією. Вони вислали делегатів до Парижу висловити свою вдячність Конвентові і своє бажання утворити окрему державу. Дюмуріє підтримував ці заходи...

Щоденно Конвент приймав петиції й делегатів із за кордону з проханнями, щоби Франція допомогла їм здобути свободу“. **)

Апетит прибував підчас їм. Коли Француз побачили, що льозунги свободи привертють до них цілі краї, коли побачили, що досить французьким жонірам гукнути марсельську під стінами німецького чи бельгійського міста, щоб воно перейшло на їхній бік, то так захопилися легкою можливістю приєднати до Франції всіх сусід, що забули про основу революції — визволення людства, а почали піклуватися тільки про прилучення його до Франції. Французьким імперіалістам про визволення не треба було вже говорити, бо народи самі визволялись. їм треба було тільки думати, як використати слушну нагоду, щоб прилучити їх до Франції. І серед цих французьких революціонерів з імперіалістичним апетитом залунав поклик, що для визволення сусідніх народів мало пропаганди, а треба ще й посилати на поміч їм революційне військо.

„Преса й публична опінія з кожним днем все ринучіше висловлювалася на користь пропаганди зі зброєю в руках“. *)

Під людними словами про визволення народів з кожним днем розпалювався сласний, звіриний інстинкт проковтнути беззахистних, довірливих сусідів.

Національний Конвент „іменем французької нації“ ополістив, „що він дасть братерську поміч кожному народові, який схоче здобути собі свободу, і поручав ви-

конавчій владі дати генералам потрібні інструкції, щоби вони давали поміч таким народам і боролися громадян, які терплять або можуть потерпіти утиски в боротьбі за свободу“. Генерали наказали надружувати й ширити цього декрета на рівних мовах скрізь, де вони будуть проходити з республіканським військом.

Від цього часу Конвент почав вислухувати депутації від патріотів усіх прикордонних країв: від Батавів і Брабанців, Німців і Савойців, які являлися передати Конвентові своє прохання про прилучення до Франції. 28 листопада явилися до Конвенту Ірландці і навіть Англіяці, що подали протеста проти королівської управи і закликали про скоріє скликання англійського національного Конвенту. Президент Конвенту відповідав: „Оборонці нашої свободи в слушний час будуть обороняти також вашу... Всі правительства — наші вороги, всі народи наші приятелі! Або ми аганемо, або вона будуть вільні“. **)

В Парижі склалося з 36 чужоземців „Посольство Людського роду“, яке зайвло Установчому Зібранню, що весь світ приймає „Декларацию прав людини й громадянина“. Воно закликала французьку армію допомогти визволенню всієї людскости й творило у Франції чужонаціональні полки для допомоги Французам серед сусідніх народів, що повставали проти своїх тиранів. „В Бельгії сформовано було національну гвардію і бретанський леґіон, який висловив бажання служити під французьким прапором. Горстка голандських патріотів, що втекла до Парижу, утворила початок батавського леґіону. Пізніше до французького війська прилучилися й інші леґіони рейнські та італійські“. Ця міжнародна армія мала удержуватися способом реквізицій: вивести лише багатих, а вбогих визволити від утиску. Війна мовляли, амакам, а мир халунам. !

„Франція взяла на себе завдання повалити всі тиранії й підірвати всесвітню революцію“.

Завдання велике й святе, але... „до чистої справи треба чистих рук“. Говорачи про визволення народів, ніяк не треба було мріяти про прилучення їх до Франції, бо вслід за прилученням наступило розуміння, що прилученнями треба керувати, а керування швидко оберталося в панування. Доки Французі не мали наміру прилучити, а тільки пропагували визволення, народи йшли до них самі: колиж ті народи зачали відчувати, що Французі після визволення прилучають, а далі вже по своїйму жити навчають, то стали ухилятися від „визволення“. Тимчасом Французі увійшли вже в смак прилучень. Звіриний інстинкт змінився. Спершу вони тільки пропагували визволення, далі допомагали йому збройною силою, не вимагаючи собі за те жадної дяки, а тепер уже зачали вимагати с-сі певної компенсації. Відчуваючи, через що почало змінитися відношення сусідніх народів, Французі, аби приховати в собі звіря жадою й виправдати себе перед легковірними, видали декрети, в якому писали! „нами не кермує ненаситна жадоба завоювань (чужа кішка чуже м'ясо звіря Г. Н.); ми не бажавмо панувати над ніяким народом, ні повертати його в рабство але кожда революція вимагає тимчасової сили, яка керувалаби її руйнуючим діленням і вносила систему в справу повалення існуючого. (ми, мовляв, не для себе, а для вас же стараємося, щоб допомогти вам швидко повалити свою тиранію Г. Н.) ... Ця власть неминуче мусить належати Французам по всіх тих країнах, куди мусять (!) иступати їх армії, переслідуючи ворогів. (Бо ніч, мовляв, народи не здатні до того, не досорли. Ідея фікс всіх революційних народів, які тільки себе вважають „обранцем Богом“ Г. Н.). З огляду на те видано було наказа, щоб коли французьке військо вступить до ворожої країни, французькі генерали обов'язково касували аристократичну владу й ставали замість неї санкюлотів, конфіскували маєтності абатств та єпископів, касували феодалні повязности та муніципалізували країну. щето заводи́ли систему французької влади“. *)

Все це раніш робилося самими народами, що повставали проти своїх тиранів, і робилося залюбки. Тепер

*) Ibid 225-226.

**) Ibid 228-229.

*) Ibid 229.

**) Ibid 229-230.

*) Ibid 231, 232.

же, коли це передано було, як обов'язок до рук французьких генералів, коли французькі жовніри на свій смак стали встановлювати, хто слухають, а хто ні; коли замість тієї влади, яку хотіли собі тільки створити новозвільнені народи їм насильно вихали французьку, — сусідні народи почали охолодити в своїх симпатіях до Французів. Французи образили й силою намагалися перевести своє. Через те узброєна пропаганда незабаром народилася в завойовницьку війну. Бельгія не хотіла організувати в себе демократичного правителівства. Камюс і Дантон, яких прислав Конвент, яко комісарів, хотіли змусити її до того силою. Діяльність адміністративних властей і місцевих судів сплиено, а вибрано муніципалітети. Бельгійці не хотіли приймати французьких асигнацій. Тим часом Французи платили виключно дзвінкою монетою. (Як це все подібне до політики московських комуністичних комісарів на Україні! Г. Н.) Командуючі французькими військами заводили у багатих провінціях Фландрії систему воєнних ревізій і та примусових позичок (як і на Україні Г. Н.) і обурювалися на нещадність визволенних народів: „Ми приносимо нашим сусідам свободу, а вони не хотять приймати наших асигнацій!“ *)

... „На протести не треба було чекати. Незадоволення аростало разом з заходами завойовників звести підбитих на становище Французів. Коли на домогання комісарів Конвенту в Бельгії переведено було народні вибори для обрання провінційальної адміністрації, більшість голосів одержала партія, що стояла за незалежність бельгійської держави (Це після того, як раніш кілька раз тільки виявлювалося бажання прилучитися до Франції! Г. Н.). Комісарі виробили план рекрутування війська в 40000, яке мало стати під французький прапор, та рекрутування не йшло (це після того, як раніш тільки пішов під французьку руку брабанцький легіон Г. Н.). Вони хотіли викинути асигнації, та Бельгійці не хотіли приймати їх... Дантон хотів відразу проголосити прилучення Бельгії. (Про визволення вже зовсім забуто. Г. Н.) Для збільшення престіжу йому надіслали трьох нових товаришів. (Сучасні московські комуністичні „свєдє“ Г. Н.). Тридцять шість національних комісарів прислали з Парижу, щоби перевести в життя декрет з дня 15 грудня (про введення французької системи влади). Ці „Тридцять“ були швидше екзальтовані, ніж діятелі. Та під того Бельгійцям не було легше. Через свою незалежність і місцевими обставинами й грубе поводження вони тільки гірше роздратовували Бельгійців. Банда помічників, що прибула разом з ними, усікі канцеляристи й поліцейні агенти без сорому грабували нарід. (Як би оці ради не були написані Французом про Французів за багато літ до революції в Росії й на Україні, то можна було заідеологізувати, що це якийсь український „контрреволюціонер“ мав московське комуністичне „самопредданіє“ на Україні! Г. Н.).

„Тепер країна тягла потрібне ярмо: генералів, послів комісарів і національних комісарів. Камеральні і церковні землі секвестровано. Почалася продаж національного майна. Асигнації пішли в хід завдяки примусовому курсові. Зросли домашні ревізії. Підозрілих у великому числі з'являло до в'язниць. В Брюсселі військової комендант Готіє робив вправи з жовнірами в церкві „щоби“ охоронити жовнірів під негоди і потроху викоринити фанатизм. Богато церков пограбовано під тою покринкою, щоби для кращого забезпечення перевести їх срібне й золоте начиння та скарби до Ліжо. (Які все „рідні“ картини. Г. Н.) Змусивши опозицію силою мовчати, „тридцять“ змусили військовою силою правоборці зібрання головних міст голосувати за прилучення Бельгії до Франції. (Чи не так само переведено федерацію „Радичської“ України в московську? Г. Н.) Та вона протестувала. Через нетактовне поступовання Якобінів Бельгія в тім часі стала осередком опозиції проти Франції“.

„Накраще було і у Пфальцу. І тут Кюстін, (що раніш писав і говорив такі хороші слова про волю. Г. Н.) репресіями узброїв громадську опінію проти Франції. По-

датою в два мільйони фльоринів, який він наслав на Франкфуртську буржуазію, контрибуція, яку мусили заплатити збати й кини, паршіти висасання аллопний, що мали забезпечити послухність — все це викликало незвисть до завойовників. „Відний Конрад“ (так прозивали рейнських селян) узявся до зброї проти „вошних Французів“ (яких в таким захопленням раніш закликав до себе Г. Н.) Знову почалася проповідь проти „вдичного ворога“. Ці республіканці — казали агітатори — брати жовнірів Людвіка XIV, рід французів паскудний рід... Кюстін обманувачували, що він воює проти шпихлрів, винників та грошевих скринь. Хоч як дікі були давніші правителі країни, однак тепер вони стали популярними.“ *)

От до чого довело французьку революцію почуття, не загнудане розумом. З невизволителями, до якої прагли всі сусідні народи, вона обернулася в гнобительку, проти якої всі ті самі народи повстали зі зброєю в руках.

Всі вищевведені цитати написані французький учений, відомий професор історії французької революції в паризькій університеті, написав про Французів. Але замість в цих цитатах назви Французів — Московіцян, Бельгійців — Українцями, поставте нічі дати й назви місць і ніхто не скаже, що то не б опис відносин між революційною Московщиною і революційною Україною.

Наслідок братнього штовхання Бельгії відомий Бельгія не стала Францією, хоча велика частина її говорить по французьки. Більше того: вона залишається й досі королівством, а не стала республікою. Це показане зявляє!

Наслідок „визволення“ України теж у всіх на очах розлучені на московських комуністичних об'єднаних українській селяни гвалтом кричать: „повинна бути тільки самостійна Україна“. Та цього мало: українські селяне лютия оком дивляться на московських голодаючих, що пуклють порятунку на Україні, а чорносотенні українські поміщики використовують самостійницькі настрої селянства та обурення його проти революційних насильств для посадження гетмана або короля.

ХИБАЖ ДЛЯ ЦЬОГО РОБИЛАСЯ РЕВОЛЮЦІЯ НА УКРАЇНІ ?

Гр. Наш.

СОЦІАЛЬНА СТРУКТУРА УКРАЇНИ

(З вступу проф. В. Ковалю.)

Сучасне становище України і ті перспективи, які може мати вона в близькій будучині можна ясно собі уявити лише після самого глибокого дослідження тих глибоких змін і тих корінних деформацій, які втворились на Україні в її соціальній структурі і в її економічному стані.

Зміни в соціальній структурі настільки глибокі, що вони будуть основним елементом, який оприділитиме дальшу долю України.

Ті класові угруповання, які існували в дореволюційній часі, як природний ватаір аграрно-буржуазної держави пережили найглибші зміни. Сі зміни полягають перш за все в тому, що класи великої буржуазії і великої та середньої землевласності перестали існувати; цілком злились своїми рештками з пролетаріатом інтелігенцією і не мають жадних перспектив для відродження в близькі десятиліття. Се відродження не може бути по тій причині, що матеріальні цінності, якими вони володіли знищені до останнього і не тільки у землевласників, у яких залишилася гола земля без реманенту і будівель, але і у фабрично-заводської та торговельної буржуазії, позаяк політикою більшовицького Уряду величезна більшість заводів хоч має стіни, але не має того комплексу обладнання, яке дало б можливість відновити їх діяльність. Виніс машини в Росію майже на 3/4 погубили українську промисловість. Ся класи тепер тільки збільшила класу інтелігентного пролетаріату. Але і класи інтелігентного пролетаріату не може бути прийнята на увагу, як активна соціальна сила в відродженні державності України позаяк пережила вона самі най-

*) Ibid 231.

*) Ibid 234.

глибші переродження, а неї створили цілком нову соціальну категорію ніж та, якою ся була в дореволюційні часи. Інтелегентська класа обернута совітською політикою в люмпен-пролетаріат совітської республіки, цілком знищеною матеріально і настільки зруйнованою морально, що глибшого розкладу його вже не може бути. Большевицька політика на протязі 6 років не тільки забирала всі невеликі цінності, які ся класа мала, але що саме головне — нищила сяю класу, як активну культурну силу. Всі труси, все те роздгання буржуазії, весь червоний терор буа власне направлений на сю класу і довів її до такого морального занепаду, до такого пониження його активності, як культурної сили, що ся класа нездатна тепер ні до якої політичної роботи і її доводиться викреслити з балансу тих сил, які можуть діяти при відродженні української державності. Для ілюстрації доволі сказати, що самі безглуді прикази большевицької влади, як наприклад, підмітання базарів, миття підлоги в казармах, всі т. з. подати на білану, посуду і т. д., ся класа не тільки спішить напередку виконувати, але заслужила неоднократну похвалу в большевицькій пресі.

Ні до протесту, ні до творчості, ні просто до боротьби за власне людське існування ся класа тепер не здатна, майбутня роль її в найближчі часи буде сама нічевна.

Друга класа — пролетаріат пережила ще більші деформації. Декласірованню пролетаріату пройшло настільки глибоко, що наврод чи можна тепер говорити про існування сеї класи, як активно політичного чинника. Совітською політикою оплати праці, ся класа доведена до того, що майже 90% її розділось або на селя до землі, або в совітську бюрократію. Боротьба з втіканням з заводів робітників не привела ні до чого, не діялось на існування спеціальної установи „Труддесертів“, яка тяжко карає за всяке самовільне покидання фабрик, яка має спеціальну величезну поліцію, що ловить труддесертів. До 5 літ примусової праці накладають на труддесертів. Сподіватись на те, що ся класа відродиться своїм числом не має жадних підстав перше через те, що найбільша частина осіла на землю, обзавелась господарством, худобою і т. д., друга частина зайнялась спекуляцією і витворила новий міцний клас дрібних спекулянтів, а третя пішла в совітські урядовці. Позаяк не має жадних підстав на скоре відродження української промисловости, то не буде і стимулів до відродження числом сеї класи.

Те, що осталося ще од неї і то що іменується у нас, як пролетаріат теж може бути знято з балансу сил здатних до творчої державної роботи і навіть з балансу сил, які хотіли б і могли б прийняти участь в боротьбі при відбудованні держави. На скільки те, що залишилось от пролетаріату глибоко розложилось можуть свідчити такі приклади: в Київському арсеналі на виборах до ісполкому пройшли українці, меньшевики і с.-р., при чому збори поклялись стояти за своїх виборців. Після першого ж засідання депутати були арештовані і частина їх розстріляна, а частина вислана. Ся подія не викликала ні найменшого протесту з боку робітничої класи.

Вся ся класа тепер організовано спекулює. Наприклад, її дають спеціальні потяги за сіллю до Одеси, де вона купують ся по 6.000 руб. пуд, а в Києві продають по 60.000 руб. пуд. В липні Казатинське О. Р. Т. Ч. К. захотіло накласти контрабанду на таких 2 потяги свинило їх, окружило кулеметами і поставило вимогу видати 25% соли. Коли робітники odmовили, залязався бій у якому було 27 робітників, забито і 60 ранено. Се викликало обурення всіх робітників загрозив забастовкою, але не тільки на забастовку, але навіть на організований протест робітників не спромоглися. Ще гірші факти мирному людині б було подати з життя катеринославських робітників.

Складаються тепер рештки пролетаріату тільки з тих, які мають коло заводів садиби власні і взагалі з дрібних власників. Нікі закляки, нікі репресії, нікі „фабзавкоми“ і єдиначне управління заводами не мо-

жуть примусити їх працювати. Заводів вони не кидають до тієї пори, поки є що красти з заводів, роблять головним чином на них заживалки, ноєд, дрібні всякі річі для товарообміну і т. д. Сама жорстока боротьба комісарів з сим явищем не привела ні до яких результатів і я, стоячи на чолі найбільших заводів почував своє повне безсилля. Безумовно рахувати на цю соціальну категорію, як на категорію, що була б здатна до будування української державности, навіть до боротьби в будуванні, не кажучи вже про національні моменти, рахувати на сю класу не доводиться. В соціальній структурі України є спеціальний витвір — витвір революційного часу — класи дрібних торговців спекулянтів, якого головним чином складалось з декласірованого робітництва. Ся класа придбала колосальні цінності, майже всі цінності городів, — як золото, бриланти, одягу і т. д., ся класа надзвичайно інтелектуальна, активна, рухлива, бойова. Вона не велика, купчиться в великих містах. Але вона власне одна з головних чинників мійського життя: вона тримає в своїх руках всі харчі, вона уявляє із себе ту біржу, яка керує валютними справами, фактично вона кабарями утримує головну масу совітських робітників і т. д. і що найголовніше ся класа зарежена самим запеклим самостійництвом. яке витворилось навалом на Україну таких же спекулянтів московських. Ворожнеча до спекулянтів в Росії настільки сильна, що нерідкі навіть цілі бої, особливо при посадках на потяги, коли добре організовано кацапи-спекулянти штурмом беруть вагони. Безумовно ся класа буде в найближчому часі відігравати визначну роль, а неї буде народжуватись наша буржуазна класа і як активного політичного чинника її не можна буде відкидати з балансу соціальних сил, що будуть діяти в нашій державі.

На решті остання соціальна категорія на Україні — наше селянство пережило глибокі перетворення. Коли і до революції ми мали досить однорідного класу селянської дрібної власности, то тепер се — монолітна, однорідна класа, яка збільшила однорідність своєї структури до найвищої міри. Куркульський елемент почасті совітською політикою, почасті по власній ініціативі щоб позбутись репресій, знищив своє господарство і понизився до категорії середняка і в той же час мало і безземельної категорії в величезній своїй більшості осіли на білих земельних наділах, обзавелась реманентом та худобою і наблизились до середньої категорії господарств.

Два елементи треба підкреслити, як новий витвір в селянстві за останні часи: глибокі тенденції самостійництва і великий зріст охоти і здібности до державного будівництва. Самостійництво нашого селянства в величезній більшості не свідоме, але надзвичайно глибоке і запекле. Ненависть до кацапа і до Росії зростає до найвищої міри і пояснюється дуже елементарно: всі закони, які грабують наше селянство продрозверстка, продналог, принудительний труд, мобілізація військом і т. д. все їде з Росії і переводяться військовими відділами, що скомплектовані виключно з москалів і жидів. Кожен селянин на Україні знає і пам'ятає невідомо ким і як розповсюджену відомість, що торік російському селянству видано було зібране з України насіння для посіву і що москалі схитрували нічого не посіявши і з'ївши насіння. Голод в Росії пояснюють на Україні виключно тим, що там не хочуть працювати, бо можна годуватись грабінням України.

Зріст здатности до державної праці і творчости — се найголовніше явище останнього часу. українське селянство навчилось оборонити свої інтереси в ревомах та ісполкомах і настільки стійко, що навіть большевики примушені були адати свої позиції. Закон про 9 літню власність на землю, про продналог і інші се найкращі докази впливу селянства не тільки пасивного але і активного на керування державою.

Ревоками, ісполками, земвідділи і т. д. виссяли в себе величезну кількість селянського елементу, витворили з них надзвичайно здібних адміністраторів землеустроїтелів і т. д., котрі не порвали з селом, котрі завадки го-

чодові в містах зберегла постійні зв'язки з селом і своїм господарством.

Ся риса виховання до державної роботи, якого не побоялись зробити навіть большевики, се найголовніший елемент, на який доведеться рахувати при відбудові нашої держави всякій силі, яка б не прийшла на Україну.

Підводячи підсумки цього схематичного аналізу соціальної структури України, можна сказати, що класа дрібної селянської власності се єдина здорова сила, яка відбудує державу українську, вона має, зберегла реальні цінності, єдині цінності сільського господарства, які ще залишилися на Україні і во Імя захисту цих цінностей ся класа буде мати волю до відбудування Держави. Ся класа має в собі, виховала в собі за час революції глибокі державні інстинкти, які з одного боку виникли на арості тенденцій до самостійності, а другого — на досвіді в керуванні державними установами. Нарешті ся класа витворила з себе великий кадр людей здатних до державної творчості і до однововування своїх класових прав, що виявилось в повній неуряді „розслоєнія“ нашого села, в тому, що комнезами на 99% склалась із здорового елемента, який замість допомогти, став боротись з большевином, що виявилось у відокремленні селянських груп у Ісполкомах і нарешті в тих повстанських організаціях, які витворились у кожному селі, які діють непомітно, але в високій мірі організовано, які родили непереможну відпорну силу, що не дає можливості проїти в село зі всякими справами большевицьким урядом інакше як оточені більш-менш великого військового відділу.

Класа селянства — єдина класа, якою збудується Українська Держава і інтереси сеї класи повинні стати основою для відбудування державності України.

НАЦІОНАЛЬНИЙ ОБОВ'ЯЗОК.

Національна свідомість росте і скріпляється поруч з розвитком культури. Де нема національної культури, там нема нації, а є лише етнографічний матеріал. Головним засобом розвитку культури є друковане слово. Мінються панства, мінються настрої, мінються люди, мінються покоління, а друковане слово (книжка, журнал, а навіть часом і газета) все залишається, переказує із покоління в покоління ту культурну думку, яку вкладає в нього.

Для захисту своєї культури український народ поклав багато жертв, особливо в останні роки. Тисячі людей кляло голову в оборону Української Центральної Ради та Національної Ради З. У. Н. Р., як символів захисту національної культури. Мільони царських рублів, українських гривень, гетьманських карбованців, австрійських корон в Галичині, незмірена сила людської праці, поту і крові витрачено на збройну боротьбу за українську націю, за українську культуру і врешті... в одній частині України панує окупація московська, а в другій польська і та й друга готові в ложці води втопити українську культуру. Українство втратило силу скрізь. Не має можливості оборонити само себе. Лише друковане слово, книжки, журнали й газети, надруковані в попередні часи твердо стоять на старій незмінній позиції. Якби то всі ті царські рублі, українські гривні, гетьманські карбованці й австрійські корони, що витрачено на українське військо, на генералів і отаманів покладено було на друк українських книжок! Ми будим певні, що ніщо не зруйнує української культури!

Тепер же ми стоїмо перед великою загрозою, На Українці руйна. Помимо політичного сванільства окупації, на Україні з економічних причин не має змоги друкувати книжок. Помимо того, що комуністи зруйнували націоналізацією всі українські видавництва й самі не видають українських книжок хоч би зараз оповіщено було повну волю друку, то й це нічого не помогло, бо не має ні паперу, ні фарби, ні інших потрібних річей. І дов-

го це не буде. Отже, обминаючи той факт, що державне видавництво окупаційної влади на Україні по мимо якого ніхто не має права нічого видавати за цілий рік не спромоглося видати навіть 10-15 шкільних українських підручників (Дивись справозадання „Всевадату“ аїдові Рад за 1920 рік) тоді як їх потрібно сотні тисяч і мільони примірників, мусимо сконстатувати, що економічне становище на Україні таке, яке довгий час ще не дасть можливості Україні задовольняти свою потребу в книжці власними силами на місці. І коли справа постачання українському народові книжок не буде налагоджена з боку України на довгий час опиниться в великій темряві. Хтож має подбати про те, щоб поза межами України утворено було джерело постачання книжок на Україну? Кому це болить? Очевидно, тільки самим українцям.

Ми чуємо, що в цій напрямку якісь заходи робить, чи хоче робити, Місія так званого Радянського Уряду України. Ми віримо, що деякі особи українського походження, що пішли на співробітництво з окупацією во Імя інтересів українського народу, справді щиро з'яті цю роботу в цій справі. Тому, від душі радимо всім, хто зможе допомогти їм ту справу поставити на ноги, зробити все, що є в їхній силі, бо то не для влади робиться, а для українського народу, для захисту української культури. Але ми не віримо, щоб ті заходи справді дали якісь реальні наслідки: 1) окупаційна влада не все робить так, як хотять її співробітники України, і свої інтереси завжди ставить вище українських. 2) сама влада зараз взагалі не має коштів ні на що, тим більш не знайде вона їх на українські книжки, 3) про справу видання „Радянською владою України“ книжок за кордоном говориться вже більш пізроку, а ще абсолютно нічого не зроблено. Але повіримо на хвилину, що „Радянська влада“ дасть гроші, поставить до справи справжніх Українців, і вони по широті почнуть працювати. Так хибаж здатне одиноким таке видавництво задовольняти море української потреби?

Колиб воно не мало навіть всіх тих хиб, які є неминучими в бюрократичній державній установі, той тоб не задовольнило потреби навіть сьогоднішнього дня. Не забувайте, що Україна на книжку цілком спорожняла. Все, що було раніш видано, розійшлося, порвалося, порозкидалося, а нового майже нічого не надруковано. А треба мільони підручників для шкіл нижчих, середніх і вищих, мільони книжок красного письменства, мільони книжок з різних галузів науки.

Отже бюрократичним способом цієї потреби не задовольняти. Залішеться єдиний спосіб, спосіб всегромадської організації, напруження всіх громадянських сил. На Україні це заборонено. Тому обов'язок цей падає на тих, хто перебуває поза Україною.

Але ті українські видавництва, які вибрані за кордон, всі свої капітали вже вклали в книжки. Через неможливість їх реалізувати вони майже припинили роботу. Ждати ж поки вони реалізують — тратити дорогий час. До тогож і після реалізації, на яку вже є конкретні надії, вони не спроможні задовольняти потреб, бо кошти їх все таки в порівнянні з потребами будуть мізерні. Є потреба організації за кордоном великих центрів видавництва українських книжок на кілька літ. Над цим мусить все українське громадянство за кордоном поважно спитися. Де вжити коштів на цю справу і як його організувати. Знаючи на те, що недавня еміграція сама перебуває в алідних, нема жадної надії на її поміч. Єдина надія на еміграцію в Америці. Треба, щоб американські емігранти, поминувши свої партійні суперечки, спільно стали до цієї справи. Український народ Наддніпрянщини і Наддністрянщини клав свої голови в обороні національної культури; треба, щоб український народ в Америці поклав хоч частину свого заробітку на цю справу. Не для Петлюри, не для „Радянської влади“ й не для П-т-рушевича, а для українського народу, для розвитку його культури. По центові, по доларові мусить бути створене в Америці Українське Національне Видавництво. Для гідності і зручності технічній його апарат мусить бути поставлений в одній з найближчих до України євро-

пейських міст, де друкарська справа добре поставлена. Наприклад, в Празі чеській або в Лявському. Рівниця в валюті дасть змогу зробити тут за невеликі порівнюючи американські гроші великі обороти, а близькість до України дасть змогу швидко доставити книжки на місце потреби. Це завдання сьогоднішнього дня і обов'язок його виконання падає на всю українську еміграцію в Америці. Не кличемо до жертв на політичну боротьбу до тієї чи іншої орієнтації, на оборону тієї чи іншої влади. Ні, кличемо допомогти українському народові в цілому, не вступати в жадні колізії в будні якої-б не існуючої влади, бо справа української культури — це основа існування всіх українських влад. Коли не буде української культури, то не буде влади української ні Петлюрівської, ні Петрушевичівської, ні радянської, ні гетьманської, ні якої іншої. Для того, щоб була будні яка українська влада, потрібна перш за все українська нація, а нація без культури не може бути. Тому кличемо до оборони української культури.

Кличемо виконати національний обов'язок!

Американська еміграція мусить перенести мобілізацію національних засобів для утворення найміцнішої фортеці національної, культурно-національного видавництва. Це її національний обов'язок, бо інші частини українського народу в цей час об'єктивно не спроможні цього зробити з причин від них незалежних.

Н. ГРИГОРІВ.

Дописи.

УКРАЇНСКА ЕМІГРАЦІЯ В ЮГОСЛАВІЇ.

(Лист з Загребу).

Українська колонія в Югославії з великою радістю довідалася про заснування Українського Громадського Комітету в Празі, а зараз вже мала змогу оцінити його наліве діяльність. Дізнавшись перше число „Громадського Вісника“, дійсно, це величезне явище в українському еміграційному житті! Досі ми тільки і мали, що беріємся та віденські рептілі, які стоять так далеко від потреб і завдань нашої еміграційної життя. Досі ми не мали жадної повнопартиійної всеукраїнської часописи; хочеться вірити, що „Громадський Вісник“ стоїть на неперушено на становищі повної повнопартиійності, служачи виключно цілім спонсерованої, убогої іншої еміграції, допомагаючи її домаганням на економічно-матеріальному і національно-культурному ґрунті. Хочеться вірити також, що Український Громадський Комітет в Празі притягуватиме до співпраці найвизначніших українських діячів в Чехословаччині, не роблячи жадної різниці в їх партійних і політичних переконаннях.

Зараз на черзі стоїть авкаладання Українського Громадського Комітету в Білгороді, столиці Югославії. Треба зазначити, що українська справа в Югославії, завдяки місцевим умовам життя, ринковим московським впливам і т. п. не стоїть так добре як на Чехах. Українець тут ще й досі не є легалізованим. Винні в цьому, ні і сербів, найбільш самі інші емігранти. Відоме „заказне“ недбалство і байдужість виявляється тут особливо яскраво. Та українська інтелігенція, що прибула сюди в Дешініцях і Врангліцях, остільки в більшості деморалізована готовими югославянським лобом по руських комітетах, що на неї не можна багачко покладатися. По Врангліцях таборак, рокидних по шлі Югославії, існують правда, українські гуртки, по двіди і в ряди годі дають про себе знати, але покищо не було жадної спроби організації їх щільніше об'єднати, закласти якусь одну спільну організацію. Брава санції на це Білгороду.

Зі старої еміграції (галицької й підкарпатської) живе тут до 30 000 українців (русів) у голоній районі Ваца, Срету, і Босні. Це ще в більшості етнографічний елемент, якому треба почитати свідомості від наших убогих Підкарпатців. Про їх, зрештою, тут нема мови, яко про горожан тугешної держави. Українські еміграційні осередки існують досі в трьох містах: в Сараєві (голова колонії др. Зобіва), в Загребі (голова колонії С. Лукинович) і в Керетурі (Ваца — знаменний діяч — о. Др. Костянич). В Загребі, окрім того, існує українське товариство прихильників освіти, на чолі якого стоїть інженеравий винахідник діач і фізичотрон С. Лукинович. Білгород, в якому має бути сила українського елементу (штаб кубанців ввагалі біженецький осередок) досі не дав прозна українського організованого життя. І це велика шкода, бо українство має тут серйозно організуватися лашена в Білгороду, де концентрується все життя країни, відки йде допомога еміграції і даються усі директиви. Треба сподіватися (а цьому робляться зараз відомі заходи), що така допомогана організація української еміграції в Білгороді незабаром наступить. Булоб бажаним також асувати, що моглоб зробити для цього Прага. Тут

точно стежать і приділяються до всіх кроків в допомогівій акції Чехословаків, і Чехословацка олія в цій справі відиграє в Югославії визначну роль.

Ще кілька слів про майбутній всеукраїнській еміграційній конгрес. На нашу думку, до його треба булоб готуватися вже зарпа. Не тільки Українські Громадські Комітети як оттакі, а й усі українські Національні Ради (оскільки вони стоять на повнопартиійному ґрунті, — (справа не в нас) мали бати у йому участь. З відомостей, які ми маємо, Українські Національні Ради існують в Празі, Львові, Брюсселі, Берліні, Відні, Нью-Йорку, Софії, Загребі, Царгороді, а Громадські Комітети в Празі, Варшаві, Кушиньові — моглоб вже утворити парад тимчасовий Український Центральний Еміграційний Комітет.

МОРАВСЬКА ОСТРАВА.

(Лист подорожнього).

На с. Богумін розпочав виступ наших біженців. Офіційні особи нічого цікавого мені не дали. В простих крамничних довідках, що не в Богуміні, а в Моравській Острові мається якийсь гурток українських біженців, який провадив нібито енергійну діяльність і про свої абори пролунає в місцевих газетах.

Поїхав в цю Острову (1 година їзди від Богуміна залізницею) по даний адресі нічого спершу не добився, а вже був вечір. Знайшов поліцію та ще й тасму. Довідався деяких відомостей. Треба було шукати десь на кінці міста ніякого поліція. Знайшов. Пішма ніточку і по шій допитався (допомі між шахтами) до клубочка — „Гостиньця Ганса у Ями Шоломонів“ Довідався, що в шій „Гостиньці“ дієні на тиждень в четверг від 5 год. вечеру і в неділю від 3 год. обірається „Просвіта“ в українських біженців, що живуть і працюють в Моравській Острові. „Просвіта“ ніби то лічить більш 60 членів. Приймаєні стільки, по словах хазяїна Гостиньця, абірається людей по неділі. Офіційна назва цієї організації „Українській Зроєк „Prosvita“. Більша частина членів „Просвіти“ входить в склад української соціал-демократичної партії Партійні абори відбуваються в другій місці. „Просвіта“ має шілу канцелярію, книжки, лаштувати: Дав пригулок біженцям, харч, підшукує працю і тоді дає їм абір до місця праці. Якийсь учитель серед них абірав добрий хор і керув ним. По словах хазяїна „Гостиньця“ співають біженці добре, поводження „красного“; порядок і дисципліна надзвичайні. Все це я слушав вуплупивши очі... Без мало не такі самі відомості я абірав і в Богуміні-станці (місто Богуміна недалеко від станції) На малу на цей раз не можна довше задержатися в цій Острові та познакомитися з земляками. Може, повернувшись назад, цього добьюсь.

ПОДОРОЖНІЙ.

ВІСТІ З КУБАНИ.

Приїхали люди з далекої Кубані. Віткли в тамошнього разо-Прибуло їх двоє, біжені окремо: один — через Новоросієвськ, другий проїхав усю Украйну. Але розскажуть обидва те саме: хіба зрідка один додасть якусь дрібничку, або зробить якусь незначну поправку. І чується страшна правда в їх оповіданнях, — правда яко не нова, яко відомо в часописі; але оповідання людей, що самі знесили са своїм шкурі все те, про що розскажуть, — роблять страшне враження. Розгортається картина страшного руйнування, організованого розбою.

— Як абірали останній раз „равкладну“, то вже нічого не лашали, забірали все зерно, яке тільки знаходили, не делячись на те, у кого беруть; у заможного чи у бідного. Коли селяне вкачували на джерета, а яких означено, сільські зерна мало бути залашено на харчування семі, скотини, на засів, то начальники „продотриді“ остерго аякляли, що джерети ті для них не мають ніякого значення.

— Розуміється, тепер посіяно овимени тільки 600 тисяч десятин, замість 3.500.000.

— Тепер, коли ми їдемо од станції до станції, то бачите цілі лани неораного поля, що буйно заросло будяками.

— Олійного соняшника сіє кожен тепер четверть або пів десятини; це-там, де колись саджали оном глянута, все було засієне соняшником.

— Ів олійниць працює тільки дві-три більших, а решта стоить зачнені.

— Залізнице працює тільки по головній лінії, та й то не повним ходом, потяги ходять рідко; пасажирам самим доводиться носити воду відрами для паровозу, абірати дрова; на бокових же лініях — все замерло: хіба коли не коли пройде який товарний потяг.

Робітники колись одержували пайок, потім той пайок стали зменшувати; дішло до того, що стали видати 15 фунтів борошна і 1/2 ф. солі на місяць; нарешті й восім перестали. Доводиться жити в спекуляції, в крадіжках.

— Крадіжка широко розвинулася, нішла в сістему. Крадуть все, що тільки можна продати, або обміняти. Посилається, скажемо, для якогось поля цукор; на кожній останній частині украдуть; поки дійде цукор до місця призначення, залашється його стільки, що тільки місцевим представникам влади поділяється між собою.

— Червоноармійські полки одігнені і загодовані тільки ті, що охороняють радянських чиновників та склади. Решта ж — боса, обдірана й голодна.

Половина Кубані захвачена посухою: хліб згорів, урожаю вібраво менше ніж було посіино. Але допомоги немає ніякої. З другої половини, де хліб так сик уродив, вібрають „продшлос“, вібрають до допомоги голодаючому центру, — все вивозиться на північ; місцеві ж голодні лишються на волю Вою.

— А з далекіх півночі, як барани, сунуть голодні. Радянська влада хотіла їх спалити, стрічала їх кулеметним огнем, але не могла нічого зробити. Нещасні прайшли за 3.000 верст пішки, внаслідок; просять роботи, просять їсти. А разом з ними ідуть хвороби.

— Ліків нема, аптека стоить порожні; лікарі не можуть прописувати рецепти, бо нема ліків.

— В школах навчання майже нема, бо нема вчителів, нема паперу. На учительському з'їзді комуністи закликали вчителів вести науку по „нових методах“: без підручників; вчителі завили, що вони цього не мають, просили навчити їх „нових методів“, але комуністи заявили, що ці нові методи вчителі мусять видумати самі. Тим діло й скінчилось. І в школах наука проводиться аби як, а батьки починають не пускати дітей до школи: все одно, моваля, нема а того толку.

— Газета в Катеринодарі виходить тільки одна, та й та не продається, а лише розсилається по урядових інституціях по одному припірнику на відділ та вивішується на улицях.

Влада чула, внаслідок урядові прислани з Росії; раніше був „реком“, тепер дався вже „исполком“, ніби то виборний, але в дійсності ніяких виборів нема, одно тільки змушення: примушують вибирати кандидатів, призначених зверху.

— Все населення обурене, повне недовіри до комуністів; і в рині і лісах в руках повстанців, „зелених“. Часом „зелені“ доходять до Катеринодара.

— Всі бачуть, що при таких умовах, при такому режимі життя — не можливо, і навіть комуніст, прибувши з далекої Москви, як що в ньому єсть хоч краплина людськості, скоро переконують в неможливість такого режиму, починає давати комуністичні поради, перестав виконувати розпорядження, бере сторону місцевого населення.

— Все населення жає скорію зміни і готово збройною рукою викинути з краю насильників. Всі навчилися тепер цінити демократичну владу і коли б вона вернулася, то нібишай у населення як у козаки так і у інородників, як у робітників, так і у селян міцну підтримку; але дісно демократична влада.

З поезій Мовчання. (пам'яті Грицька Чупринки)

Час катастроф, переворотів, шуму.
Час крутолому
і надзвичайних жертв, стражданнів, суму
і гуркоту, і грому...

В цей час поет не може грати,
співати пісн, слова сріблти:
коли пів-людскості зорити в словах крив грати
і мусить за життя..., життям платити.

Коли поля і ниви почорідили
від крові і сирітських сліз;
коли замість дворів і хат — самі могили...
Рубин скрізь... рубин скрізь...

Коли за право день один прожити —
Дітей у воду кидають в розпуці матері
і йдуть юрбами безвісти, щоб голосити
і проклинати дні свої — і юні і старі.

Коли наш край, Велика Україна,
краси недавньої могутча стать,
тепер стоїть немов ридуюча пустуня —
чи може наш поет тепер співати?

Ні, мертвий край уміє лиш мертвити —
свого поета захистити він не зміг!
Метавсь поет в пустині з гуком „жити“!
І кулями пронизаний в труну поліг...

В такому краї люде не співають.
Понури, чорні ходять як сновиди,
поети-ж їхні... або умирають
або мовчать з принариства і огиди...

М. III.

Хроніка.

В СПРАВІ ДОПОМОГИ УКРАїнському СТУДЕНСТВУ В Ч. С. Р.

Визнаючи велику вагу здобуття українськими громадянами освіти за кордоном, а конкретно в Ч. С. Р., У. Г. К. з перших днів свого існування звернув особливу увагу на організацію освітньої справи серед української еміграції та забезпечення студентству допомоги грошевою, матеріальною (помешкання, харч), правовою побуг в Празі і т. п. Дондавшись про це президія У. А. Г. звернулася до Управи У. Г. К. з пропозицією спільно обміркувати акцію допомоги студентству аби скоординувати всі заходи в цій справі.

19/7 тобто, на 4 по черзі засідання Управи У. Г. К. прибули представники президії У. А. Г. З головою Ріпещьким на чолі для конкретного усталення анжаку і намічення спільного плану праці. Спільне засідання Управи У. Г. К. та У. А. Г. сконстантувало й ухвалило от що:

1) Український Громадський Комітет має на меті перевести допомогу укр. культурно-просвітній справі, шкільній і позашкільній, по всій Чехословаччині де тільки є українські емігранти, діяльність же У. А. Г. обмежується колом лиш її членів та їхнього життя. У Г. К. не має на меті втручатись в справи, які входять в обсяг діяльності У. А. Г., а лише допомагати їй після спільного порозуміння.

2) Акцію допомоги студентству У. Г. К. та У. А. Г. провадити окремо й незалежно, але бажано булоби, щоб між ними існував певний контакт в цій справі.

3) Бажано, аби Українська Академічна Громада обміркувала й виявила поскільки б вона могла допомагати працею У. Г. К. в його загальній культурно освітній праці серед української еміграції.

4) Тимчасовий контакт, покищо найкраще підтримувати через неперіодичні наради, які можуть скликатись по ініціативі тої чи іншої організації.

Через кілька день після того до Управи У. Г. К. завітала делегация від фінансового відділу У. А. Г. „Студентська Поміч“ з головою п. Лемішкою на чолі. Після обов'язкового ознайомлення з тим, що зроблено й що маєтись на меті зробити кожною інституцією в справі організації допомоги студентству, ухвалено було надалі працювати в контакті.

26/8 Делегация від „Студентської Помічі“ подала на руки Управи У. Г. К. меморандум, в якому між инчим було написано: „Українське студентство в Чехословаччині, зорганізоване в У. А. Г. опинилося зараз у крайній нужді. За весь час існування нашої студентської організації ні урядами, ні одною громадською інституцією не було переведено поважної та широкої допомогової акції для матеріальної підтримки недовитків тих молодих людей, що ще не кинули охоти продовжати своєї вищої освіти. Усі заваз про безвихідне положення, усі просьби ратунку зважалися тими, до котрих студентство зверталося із просьбами, як іздопливе жебрацтво, яке тільки псувало настрої і яке старанос втихомирювати обіцянками, та чим швидче забути неприємну тему...“

Зараз „Студентська Поміч“ находитись у тяжкій матеріальній криві. Каса її числить лиш 4005 Кч. Від половини червня ц. р. не наспіли ніякі жертви. Потреби наші збільшуються з наближаючимся шкільним роком; окрім того число нових, потребуючих помічі, студентів зростає а надходячим місяцем вереснем. Наколи не одержимо підтримки від наших інституцій, будемо примушені повідомити своїх товаришів, щоби шукали собі праці. Тому звертаємось до Хвальної Управи Українського Громадського Комітету з проханням о уділення для нашої акції на допомогу студентству на місяць вересень підмоги хочби половини нашого місячного запотребовання від 1 вересня 1921 по 31 липня 1922, що разом вносило суму 1.377.000

При цьому пропонуємо Вам наш план грошового забезпечення. Підписали меморандум голова „Студентської Помочі“ — Лемішка, секретар — Гавришук, скарбник — Стадник.

Український Громадський Комітет, не маючи в своїй розпорядженню таких сум, а бажаючи поставити справу допомоги студентам на певний ґрунт, звернувся 27/8 через свого голову до представників Уряду Ч. С. Р. з проханням асигнувати певну суму коштів на допомогу українському студентству. Одержавши принципову згоду, У. Г. К. 1/9 подав у цій справі Урядові Ч. С. Р. докладний меморандум.

3/9 Управа У. Г. К. одержала нове прохання „Студентської Помочі“ про негайну потребу в грошевій допомозі студентам. У. Г. К. через свою Управу поробив відповідні заходи перед Урядом Ч. С. Р. щоб як найшвидше асигновано було на допомогу студентству відповідні кошти.

10 і 13 вересня відбулися Загальні Збори У. Гр. Ком. на яких в присутності запрошених представників „Студентської Помочі“ Лемішка й Федушинського та представника У. А. Г. — Білобрама знов було широко порушено справу організації допомоги студентству й поінформовано, ще зроблено У. Г. К. в цій справі. Збори ствердили коціальність пороблених заходів і з пропозиції Управи, яку то пропозицію підтримали й представники „Студентської Помочі“, ухвалили скласти при У. Г. К. особливу „Студентську Комісію“, яка складалася частинно з обраних членів Комітету, а частинно з делегованих від У. А. Г. представників студентства й переводила б фактично всю акцію допомоги студентству. Від У. Г. К. в Студентську Комісію обрано було члена Управи Григоріва, завідувача культурно-освітнім відділом проф. Лашченка, секретаря Студентської Помочі Гавришука і студентку Чайківську. Цій Комісії надано було право кооптувати в свій склад тих делегатів студентства, які будуть надіслані У. А. Г. Проект інструкції для „Студентської Комісії“ доручено було виробити їй самій аби дати найбільше місця ініціативі студентства. Голова У. Г. К. тоді так інформував, що з Міністерства Закордонних Справ одержано вже повідомлення на словах, що Уряд Ч. С. Р. ухвалив певну асигновку на допомогу українським студентам.

13/9 відбулося засідання „Студентської Комісії“ при У. Г. К. на якому представники студентства (Стахура, Семків, Стадник) заявили, що вони до Загальних Зборів У. А. Г. які мусять дати їм мандат на участь в Комісії, будуть брати участь в засіданнях Комісії лиш з інформаційною метою, але ні вони особисто, ні вся „Студентська Поміч“ не відмовляється від співпраці з У. Г. К. в справі допомоги студентству.

14/9 голова „Студентської Комісії“ при У. Г. К. яку ні головою У. А. Г. вобували в Міністерстві Справ Внутрішніх, де клопоталися про право побуту студентів в Празі та в Міністерстві Народної Оборони, де прохала про тимчасову передачу У. Г. К. військ касарень для впорядження інтернату для студентів. Перша справа по лагодженню була конкретно відносно 70 а лишком студентів, а в другій одержано в тимчасове користування чотирі покої в касарнях на Уваді. В тих покоях У. Г. К. тимчасово приймистив новоприбулих студентів.

СПРОСТОВАННЯ.

В „Українському Слові“ від 7 жовтня, ч. 74, в дописі з Ужгороду повідомляється, що Український Громадський Комітет в Празі має в своєму розпорядженню 12 мільонів ч. к.

Сим повідомляємо, що звазначена інформація цілком не відповідає дійсності. У. Г. К. за весь час свого існування ледво зібрав суму мало чим вищу 200.000 ч. к., яку й витратив на організацію й переведення допомоги українській еміграції в Ч. С. Р., про що й подано буде відповідне повідомлення.

Управа У. Г. К.

Короткий масовий в'їзд „Українського Громадського Комітету“ в Чехословацькій Республіці

З 8 липня по 8 жовтня 1921 року.

ПРИБУТКИ:

Членські внески, жертви від інституцій та окремих осіб
Кч. 202.983 00

ВИТРАТИ:

- 1) На організаційні справи, адміністрація, платня 21 співробітникам за 4 місяці, бланки, марки, телеграми, роз'їзди, ланця для біженців, помешкання за півроку, світло і інше 59,600.09 Кч.
- 2) На придбання мебелі 18,235.80 „
- 3) На харчування біженців на Уваді і надання студентам 19,608.96 „
- 4) На підшукування праці біженцям (пів бланка до місця праці) 20,967.55 „
- 5) На лікування біженців 24,766.49 „
- 6) Освітні справи 23,213.50 „
- 7) Видавничі справи 8,085.00 „
- 8) На приладдя до навчання (студентам політехнікам) 1,500.00 „
- 9) На організацію шевської майстерні 3,625.54 „
- 10) На організацію кравецької майстерні 2,100.00 „

Разом Кч. 181,702.93

Решта на 9/Х Кч. 21,280.07

Разом Кч. 202,983.00

В справі збору жертв на організацію допомоги укр. еміграції в Ч. С. Р.

У. Г. К. в Ч. С. Р., розпочинаючи свою працю по організації помочі українській еміграції звернувся за жертвами до всього українського громадянства взагалі, а з окрема, до таких видатних українських діячів і установ: бувшого голови Центр. Ради М. Грушевського, б. голови Ради Нар. Міністрів В. Винниченка, Голови От. військ У. Н. Р., С. Петлюри, Диктатора З. У. Н. Р., Е. Петрушевича, уряду У. Н. Р. в Тарнові, уряду З. У. Н. Р. в Відні, до правячих місій У. Н. Р., З. У. Н. Р. та У. С. Р. Р.

Од кого яку поміч і жертву отримано, буде надруковано в слідуєчій числі „Громадського Вісника“.

До Українського громадянства.

Український Громадський Комітет в Ч. С. Р. перебуває зараз в тяжкій матеріальній становищі. Нуджа еміграції величезна. Шо дни прибувають до Ч. С. Р. нові емігранти з України, як Наддніпрянської так і Надністрирської, які потребують негайної помочі харчами, одягом, взуттям, помешканням, ліками і т. в.

Становище давніх емігрантів в Ч. С. Р. з кожним днем також гіршає через приплив нових та закінчення сезону польових робіт.

Настав зима й холод. Бракує сталого заробітку й теплої одежі та взуття. Збільшуються хвороби.

Всі Українські політичні місії (У. Н. Р., ЗУНР та УСРР) жадної допомогою еміграції не чинять. Засоби ж Комітету вичерпані. Доводиться відмовляти в задоволенню найпекучіших потреб.

Повідомлюючи про це, Управа У. Г. К. просить всіх громадян, де б вони не були, вкласти свою хоч невелику жертву на велике діло захисту нашої еміграції від голоду, холоду, хвороби й смерті.

Адреса: Прага III, Щейбкова 4/3.

Український Громадський Комітет.